

ARHITEKTI JURAJ I IVAN ZANINOVIĆ

UDK:72-0.52Zaninović,J.
72-0.52Zaninović,I.
Primljeno: 23. XI. 2015.
Izvorni znanstveni rad

dr. sc. JASENKA KRANJČEVIĆ
Institut za turizam
Vrhovec 5
10000 Zagreb, HR

Iako su najviše projekata arhitekti Juraj (Giorgio) i Ivan (Giovanni) Zaninović realizirali u Trstu, u radu se istražuje njihovo djelovanje na prostoru Hrvatske, jer su obojica rođeni u Splitu. Njihovo arhitektonsko stvaralaštvo započelo je početkom XX. stoljeća, tj. u dinamično vrijeme mijenjanja stilova u arhitekturi.

Da su sva tri poznata projekta Jurja Zaninovića i realizirana na prostoru Hrvatske (jedan u Hvaru i dva u Zadru), zasigurno bi se te zgrade ubrajale među najljepše secesijske građevine. Još je potrebno istražiti djelovanje arhitekta Jurja Zaninovića u Dubrovniku, Sarajevu i Mostaru.

Ključne riječi: Juraj Zaninović, Ivan Zaninović, Split, Zadar, Poreč

UVOD¹

Predmet su istraživanja arhitektonski opusi, na prostoru Hrvatske, dvojice braće arhitekata Jurja i Ivana Zaninovića, po rođenju Splitskana. Cilj istraživanja bio je utvrditi jesu li oni djelovali na prostoru Hrvatske odnosno Dalmacije iako su se, kao mali dječaci, s roditeljima preselili u Trst 1887.

Za ovo istraživanje korištena je talijanska, austrijska, slovenska i hrvatska literatura te podaci iz Hrvatskog državnog arhiva Split.

Kako bi se dobio što bolji uvid u vrijeme u kojem su počeli djelovati Juraj i Ivan Zaninović, najprije se ukratko opisuju društveno-ekonomske prilike

na hrvatskoj obali Jadrana koja je, u vrijeme njihova obrazovanja i početka stvaralaštva, bila pod vlašću Austro-Ugarske Monarhije.

U vrijeme kada su rođeni i kada su odrastali braća Zaninović, a to je razdoblje kraja XIX. i početka XX. stoljeća, gospodarske prilike na istočnoj obali Jadrana nisu bile nimalo lake. Samo je sjeverni Jadran bio povezan željezničkom mrežom sa srednjom Europom. Trst je bio povezan s Bečom od 1857. godine te Rijeka s Budimpeštom od 1873. Cestovnih prometnica gotovo i nije bilo pa se istočnom obalom Jadrana uglavnom putovalo brodom. Gospodarstvo se baziralo na zastarjelim oblicima poljoprivredne proizvodnje, prodaji sirovina te slabo razvijenoj prerađivačkoj djelatnosti. Ekonomska kriza, izazvana propašću izgradnje jedrenjaka, Vinskom klauzulom iz 1891. koja je omogućila uvoz talijanskih vina te filokserom koja je uništila vinograde 1894., prouzročila je iseljavanje, prvenstveno mladog stanovništva s obale i otoka, u prekomorske zemlje. Iseljavanjem radno aktivnog stanovništva pala je cijena zemljišta koja je posebno pogodovala njezinoj špekulaciji za gradnju građevina različitih namjena.

U cilju poboljšanja teške gospodarske situacije, grof Jan Harrach je u Beču 1894. osnovao *Društvo za unaprjeđenje gospodarstvenih interesa Dalmacije*.² Napori Društva bili su usmjereni na stvaranje preduvjeta i pojedinačnih konkretnih akcija za poboljšanje ukupnog gospodarstva, koje je obuhvaćalo industriju, poljoprivredu i turizam.

Nešto kasnije, 1906., Nikola Nardelli, dalmatinski namjesnik sa sjedištem u Zadru, pokrenuo je Vladinu akciju za gospodarsko i kulturno podizanje Dalmacije.³ To je vrijeme kada Dalmacija postaje sve više predmet interesa stranih stručnjaka i za istraživanje kulturnog naslijeđa i za njegovo stavljanje u funkciju.

Povoljna klima, atraktivnost obale, razvoj medicine i dolazak kapitala na obalu potaknuli su i razvoj turizma, a time i gradnju različitih građevina za potrebe turizma.

Ukratko, kraj XIX. i početak XX. stoljeća jest vrijeme pokušaja urbanizacije i modernizacije Dalmacije. Dok je secesija u sjedištu Monarhije doživljavala snažan uzlet, prema njezinu rubu ona je sve više slabila. Uzrok se može tražiti u teškim ekonomskih prilikama, ali i u buđenju nacionalne svijesti.

U „čistoj“ je secesiji realiziran relativno mali broj zgrada (npr. Rijeka, Split), ali češće je secesija korištena kroz detalje koji su aplicirani na različitim dijelovima postojećih građevina. Tako je secesijske detalje moguće naći kao

ukrase na pročeljima, drvenoj stolariji, stambenim intrerijerima ili poslovnim interijerima. U Rijeci su secesiju uspješno primjenjivali Emilio Ambrosini, Giovanni Rubinich i dr.,⁴ dok su je u Splitu koristili Špiro Nakić, Kamilo Tončić, Petar Senjanović i dr.⁵

Osim arhitekata koji su bili stalno nastanjeni na našim prostorima, secesiju su koristili i arhitekti koji su angažirani od strane investitora npr. iz Beča. Tako je Rudolf Melichar, kao đak „Wagnerove škole“, u Zadru projektirao secesijsku zgradu Austro-ugarske banke (1909.), a arhitekt Prociukiewicz zgradu Žička.⁶

Krajem XIX. i početkom XX. stoljeća, u ozračju snažnih nacionalnih interesa, Dalmacija je uspostavljala različite vrste veza s Česima (književne, obrazovne, sportske i turističke) pa nije bilo ništa neobično da tehnička inteligencija iz Češke djeluje na prostoru Hrvatske ili da se domaća inteligencija obrazuje u Pragu na Tehničkoj visokoj školi.⁷

Kako bi se dobila što bolja slika o prilikama u kojima su rasli Juraj i Ivan Zaninović u ovom radu, bilo je nužno navesti djelovanje njihova oca Antonia Zaninovića.

ANTONIO ZANINOVIĆ

Antonio Zaninović (Sveta Nedjelja, Hvar, 10. II. 1849. – Trst, 31. V. 1937.), sin Jurja Zaninovića, rođen je na otoku Hvaru. Kao mladi mornar odabran je za člana austrijske ekspedicije u istraživanju Sjevernog pola 1872. – 1874. Posada ekspedicije je uglavnom bila sastavljena od mornara s hrvatske obale i otoka.⁸ Usprkos teškim uvjetima za vrijeme ekspedicije, njezini su rezultati bili uspješni. Ekspedicija je otkrila Zemlju Franje Josipa koja je danas u sklopu ruskog Arktika. Pozitivni rezultati, kao i uspjeh ekspedicije, bili su podloga za promjene u profesionalnoj karijeri Antonia Zaninovića. Uslijedile su brojne nagrade, donacije te nova radna mjesta unutar Monarhije. Najprije u Splitu, a zatim u Trstu. Nakon povratka, Antonio je Zaninović imenovan nadglednikom brodova (nostromo) u luci Split, „*Governo Centrale marittimo per incarico del ministero di commercio nominato guardiano di porto di Spalato*“.⁹ Zatim, Kraljevsko geografsko društvo u Londonu ga je 1875. odlikovalo Srebrnim križem za zasluge. Nadalje, barunica Sofia Todosco darovala je Antoniu Zaninoviću iz Hvara 500 forinti.¹⁰

Nakon završetka ekspedicije, odnosno nakon povratka kući na Hvar (1874.), mladi Antonio Zaninović oženio se Frankom Vučetić 13. V. 1875.

u Hvaru. Inače, Franka Vučetić rođena je 17. VI. 1856. Franka i Antonio Zaninović imali su troje djece i sve troje rođeno je u Splitu. Dva sina i kćer: Juraj (Georgio) 27. IV. 1976., Antonia 18. III. 1880. te Ivan (Giovanni) 2. XII. 1882.

Zbog dragocjenog iskustva u plovidbi, Antoniu Zaninoviću nakon 13 godina rada ukazala se prilika za novi posao u Trstu. Iz tog razloga cijela se obitelj preselila u Trst 1887. Novi posao podrazumijevao je ekonomski bolje i stabilnije uvjete za obitelj, što je podrazumijevalo i kvalitetnije školovanje djece.

Antonio Zaninović najduže je živio od svih članova ekspedicije. Umro je u Trstu 31. svibnja 1937. u dobi od 88 godina.

JURAJ ZANINOVIĆ

O djelovanju arhitekta Jurja Zaninovića uglavnom su pisali talijanski autori¹¹ jer je ostvario velik broj realizacija u Trstu. Slovenski autor Prelovšek (1975.)¹² navodi Jurja Zaninovića kao dalmatinskog arhitekta i kao dizajnera najpoznatijeg Zmajevog mosta u Ljubljani.

Iako je hrvatskoj stručnoj javnosti svraćena pozornost na Jurja Zaninovića, u svibnju 1981., kada je u Muzeju za umjetnost i obrt održana izložba „Wagnerova škola“ autora Marca Pozzetta, o njegovu arhitektonskom stvaralaštvu na prostoru Hrvatske nije bilo detaljnijih istraživanja. Od hrvatskih autora poznato je jedino da je Tomislav Odak svratio pozornost na Jurja Zaninovića i to 2006. u svojoj knjizi *Hrvatska arhitektura dvadesetog stoljeća: neostvareni projekti*.

Nažalost, u nekim elektroničkim medijima (Wikipedija i neke talijanske web-stranice) netočno je naveden datum rođenja 17. IV. 1876. Uvidom u Zbirku matičnih knjiga Državnog arhiva u Splitu, utvrđeno je da je arhitekt Juraj Zaninović rođen 27. IV. 1876. u Splitu, a umro je u Argentini u Buenos Airesu 6. XI. 1946. Rođen je kao prvi zakoniti sin Franke (Franceske) rođ. Vučetić i Antonia Zaninovića iz Velog varoša. Kršten je 30. IV. 1876. u Splitu.

Pučku je školu Juraj Zaninović započeo u Splitu, a nakon preseljenja u Trst, pohađao je Civica Scuola Reale. Scuola Industriale Superiore, sezione edilizia ili „K.k. Triest Staats Gewebeschool“ upisao je 1891. i završio je 1895. s izvrsnim rezultatima. Nakon završetka obrtne škole, zaposlio se u Trstu u I. R. Governo Marittimo di Trieste (Vladin ured za pomorstvo u Trstu) kao

konstruktor. U Dubrovniku, gdje je ispunjavao vojnu obvezu, radio je dvije godine.¹³

S obzirom na njegove crtačke vještine te želje za stjecanjem novih znanja, 1899. upisuje Akademiju lijepih umjetnosti u Beču, tzv. Wagner Schule, koju završava 1902. Istovremeno je u Beču radio u poduzeću Pittel & Brausewetter, jednom od tri građevinska poduzeća u Monarhiji koje se bavilo željezno-betonskim konstrukcijama.

Vješto povezujući teoriju iz Akademije i praksu iz poduzeća Pittel & Brausewetter, Juraj Zaninović je na sebe skrenuo pozornost kada je dizajnirao Zmajev most u Ljubljani. Most je projektiran povodom proslave pedesetogodišnjice vladavine cara Franje Josipa I. (1848. – 1898.).¹⁴ Oblikovanje ljubljanskog mosta može se uspoređivati s reprezentativnim željezno-betonskim mostom njegova profesora arhitekta Otta Wagnera 1894. – 1898. u Nussdorfu (danas Beč) na kanalu Dunava.¹⁵ Dok je Wagner u Beču most naglašavao lavovima, Zaninović je ljubljanski most naglašavao zmajevima (koji su danas simbol grada). Iako je u ranijoj varijanti Zaninović predlagao dvoglave orlove za ljubljanski most, od njih se odustalo s obrazloženjem slabije prometne preglednosti. Osim zmajeva, Zaninović je projektirao ograde, kandelabre i svu secesijsku plastiku. Uz oblikovanja mosta, svakako je važna njegova željezno-betonska konstrukcija inženjera Josepha Melana koji ga je patentirao kao Sistem Melan.¹⁶ Svečano otvaranje mosta održalo se 4. X. 1901., a njegovu otvaranju, osim uzvanika, prisustvovali su i glavni projektanti.¹⁷ Osim mosta u Ljubljani, Zaninović je dizajnirao mostove u Beču i u Varšavi.

Kao uspješnom polazniku Wagner schule, u časopisu *Der Architekt* u Beču 1902. objavljuju se njegovi projekti (Zmajev most u Ljubljani i pročelje stambene zgrade u Trstu). (Prestel, 1902, *** (1902), taf. 35). Od 1910. do 1914. Zaninović je radio u Magazzini Generali u Trstu kao projektant, gdje je projektirao brojne građevine.

Nakon povratka u Trst, Juraj Zaninović projektirao je uglavnom stambene ili poslovne zgrade od kojih se navode samo neke:¹⁸

- Stambena zgrada, Ulica Miramare 157, Trst, 1902.
- Stambena zgrada, Ulica Gozzi, Trst, 1904.
- Sjedište Austrijskog društva u Trstu, Trst, 1906.
- Stambena zgrada, Ulica Commerciale 23, Trst, 1907.
- Stambena zgrada, Valdoni, Ulica Commerciale 25, Trst, 1908.
- Stambena zgrada, Ulica Commerciale 27, Trst 1908.

- Villino „Zaninovich“, Salita Trenovia 8, Trst, 1908.
- Stambena zgrada, Salita Trenovia 4, Trst, 1909.
- Stambena zgrada, Salita Trenovia 6, Trst, 1909.
- Stambena zgrada, Pauliana 11, Trst, 1910.
- Ekspozitura Doganale, Trst, 1910.
- Električna centrala, Trst, 1910. – 1914. i dr.

Osim u Trstu, Juraj Zaninović projektirao je nekoliko kuća u Grignanu (okolica Trsta) od 1912. do 1914. Za vrijeme Prvoga svjetskog rata, Juraj Zaninović je aktiviran u Puli, u zrakoplovnoj inženjeriji. Za potrebe zrakoplovstva projektirao je hangare za avione u Mostaru i Sarajevu te kuće za časnike garnizonskog područja. U Beč se preselio 1915. s cijelom obitelji.

Juraj Zaninović bio je predsjednik Društva inženjera i arhitekata Trsta 1913. te zastupnik u Društvu inženjera i arhitekata u Beču.¹⁹ Patentirao je betonski blok za građenje „System ZA“.

Nakon Prvoga svjetskog rata, Juraj Zaninović odlazi u Argentinu. Tamo je projektirao nekoliko vila. Nažalost, usprkos svim nastojanjima, nije detaljnije poznato njegovo stvaralaštvo u Argentini. Umro je 6. XI. 1946. u Buenos Airesu.

DJELOVANJE JURJA ZANINOVIĆA U DALMACIJI

Prema iskazu kćeri Jurja Zaninovića Carmele Zaninovich Crepaz, na početku radnog vijeka, a prije školovanja u Beču, on je radio u Dubrovniku u ispostavi Vladinog ureda za pomorstvo. Za sada nije poznato što je projektirao u Dubrovniku.

Još kao polaznik Wagner Schule, Juraj Zaninović je 1900. sudjelovao na arhitektonskom natječaju²⁰ (**1900) za djevojačku školu Sv. Dimitrija u centru Zadra. Na natječaj je pristigao 21 rad. Prvotno su rezultati trebali biti objavljeni u studenome 1900., zatim u veljači 1901. Iako je raspis natječaja objavljen u *Zeitschrift des Oesterr. Ingenieur und Architekten-Vereines*, kao i naknadna obavijest kada će rezultati biti objavljeni, rezultati nisu objavljeni (**1900a, **1900b). Carboni Tonini u svom radu iz 1984. navodi da je Juraj Zaninović dobio nagradu u iznosu od 600 kruna, što bi odgovaralo drugoj nagradi prema raspisanim propozicijama natječaja.²¹ Zaninović je svoj rad nazvao „Lina“, a djevojačku je školu zamislio na povišenom prizemlju s ulice visine prizemlje + kat + potkrovlje. Pročelje je oblikovao pod utjecajem

škole u Beču.²² Djevojačka škola u Zadru, inače puno skromnijeg pročelja,²³ realizirana je prema projektu Antonia Baciccija, stalno nastanjenoga u Zadru.

Za Zadar Zaninović je 1901. projektirao i mali, ali skladan izložbeni prostor s kavanom i restoranom. Objekt je projektiran kao slobodnostojeća građevina okružena zelenilom.²⁴ Prizemlje izložbenog salona uzdignuto je od terena, u koji se pristupalo s terase do koje je vodilo malo reprezentativno stubište. Iz vjetrobrana stepenice su vodile na kat koji je bio samo u središnjem dijelu zgrade. Pročelje ovog salona osmišljeno je korištenjem secesijske plastike. Ulaz u izložbeni prostor planiran je u obliku kruga. Tako oblikovni ulaz koristio je u svojim projektima J. M. Olbrich.

Iako je od svoje 11 godine živio u Trstu, pod utjecajem roditelja i prostora gdje je odrastao, nije neobično što je Juraj Zaninović 1902. za završni rad u Beču odabrao Hvar. Dok su polaznici Wagner Schule s prostora Hrvatske odabirali lokacije izvan prostora Hrvatske, zanimljivo je da je Juraj Zaninović za svoj završni rad odabrao lokaciju Hvara. Za usporedbu, Viktor Kovačić odabrao je lokacije na Krimu i u Beču,²⁵ a Alois Bastl je odabrao lokaciju u Beču. Kada je Zaninović odabrao lokaciju za svoj projekt na Hvaru, tamo je još uvijek bila aktualna gradnja jedinog hotela „Carica Elisabeta“ koja je započela 1881.²⁶ Iako je Hvar imao velike klimatske i prostorne potencijale za razvoj turizma, zbog loših društveno-ekonomskih prilika (loša prometna povezanost, neobrazovanost stanovništva, nerazvijenost poljoprivredne proizvodnje, industrije nije ni bilo) turizam se nije razvijao očekivanim tempom. Iz sačuvanog projekta pročelja kasina na Hvaru vidljivo je kako je Juraj Zaninović bio pod snažnim utjecajem secesije. Kasino bi bio logičan dodatni sadržaj hotela. Da je izvedeno, impresivno simetrično secesijsko pročelje s ulazom u obliku kruga sigurno bi bilo arhitektonska atrakcija te bi privlačilo brojne turiste. Navedeni crtež svakako ocrtava duh i namjeru škole te sposobnost arhitektonskog izražavanja pojedinca unutar nje. Impresivnom projektu nije bila predodređena realizacija, jer na Hvaru nije bilo prisutnih jakih investitora, a time ni interesa za gradnju planirane građevine.

Izbijanjem Prvoga svjetskog rata, Juraj Zaninović aktiviran je u vojsci Austro-Ugarske Monarhije u zrakoplovnom inženjerstvu u Puli. Za vrijeme rata Zaninović je projektirao skladišta za avione u Mostaru i Sarajevu kao i kuće za časnike tog područja.²⁷

IVAN ZANINOVIĆ

O Ivanu (Giovanni) Zaninoviću relativno se malo zna iako je rođen u Splitu 2. XII. 1882. kao mlađi brat Jurja. Kršten je kao Andrija Blaž (Giovanni, Andrea, Biagio), a umro je u Trstu 1969. Nakon stručnog osposobljavanja u Beču, Ivan Zaninović se vratio u Trst. Poznato je da se oženio u crkvi sv. Ante Čudot. s Della Zuana Valerija.²⁸ Prezime Zaninović je Ivan 1927. godine službeno skratio u Zanini, što je službeno objavljeno u *Gazzetta Ufficiale del Regno d'Italia* N. 292 od 19. XII. 1927.²⁹

I on je bio vješt u crtanju te su mu za vrijeme Wagner Schule u Beču studentski radovi objavljeni u časopisu *Der Architekt* 1906. – 1908. Najprije mu je objavljen studentski rad za vilu kod Trsta.³⁰ Sljedeće godine, za vrijeme studentskog obilaska Istre, Johann Zaninović izradio je akvarel interijera katedrale u Poreču pod nadzorom prof. Friedricha Ohmanna. Akvarel prati tekst o katedrali iz knjige *Die Österreichisch – Ungarische Monarchie in Wort und Bild*.³¹ Godine 1908. objavljen mu je projekt stambene kuće u Trstu na Riva Mandracco.³²

Kao i stariji brat Juraj, Ivan Zaninović je bio na početku svog stvaralaštva pod snažnim utjecajem secesije.

ZAKLJUČAK³³

Arhitektonsko djelovanje dalmatinskih arhitekata Jurja i Ivana Zaninovića na prostoru Hrvatske još uvijek nije dovoljno istraženo. Pri tome se prvenstveno misli na djelovanje arhitekta Jurja Zaninovića na području Dubrovnika. Nesumnjivo su i jedan i drugi arhitekt posjedovali izvrsne crtačke sposobnosti, a zbog školovanja u Beču na početku svog radnog vijeka bili su pod snažnim utjecajem secesije.

Od svog oca Antonia Zaninovića s Hvara svakako su naslijedili istraživački duh što je posebno vidljivo kod Jurja Zaninovića. On se još kao mlađić uspio nametnuti u svijetu arhitekture pa je tako oblikovao željezno-betonske mostove koji su realizirani u Ljubljani, Beču i Varšavi.

Zbog znanja jezika, boravka prvih godina života te utjecaja roditelja, arhitekti Juraj i Ivo Zaninović u početku svog arhitektonskog stvaralaštva bili su vezani za hrvatsku obalu Jadrana koja je bila u sklopu Austro-Ugarske Monarhije. Raspadom Monarhije dolazi do slabljenja veza s Dalmacijom, a time i istočnom obalom Jadrana.

Iako zasad pronađeni projekti Jurja Zaninovića, koji su projektirani na današnjem prostoru Hrvatske, nisu realizirani (Hvar i Zadar), uvijek se postavlja pitanje kako čuvati tu vrstu baštine koja nije realizirana, a da jest, svakako bi doprinijela arhitektonskom značaju. Jer, da su realizirani projekti Jurja Zaninovića u Zadru i na Hvaru, bile bi to neke od najljepših secesijskih zgrada na hrvatskoj obali Jadrana.

Osim akvarela porečke katedrale, nije poznato je li nešto projektirao Ivan Zaninović na prostoru Hrvatske.

Ovaj rad bio je pokušaj da se iz zaborava izvuku dvojica arhitekata rođenih u Splitu.

LITERATURA

- *** (1900a), „Preisaußschreiben“, *Zeitschrift des Oesterr. Ingenieur und Architekten-Vereines*, Vol LII, nr. 34., 534.
- *** (1900b), „Preisaußschreiben“, *Zeitschrift des Oesterr. Ingenieur und Architekten-Vereines*, Vol LII, nr. 52., 782.
- *** Der Architekt, VIII, 1902, tab. 35.
- *** (1906), Der Architekt, Vol XII, taf. 97, taf. 108.
- *** (1907), Der Architekt, Vol XIII, str. 64 taf. 107.
- *** (1908), Der Architekt, Vol XIV, str. 17.
- *** (1970), *Austro-ugarska*, Vojna enciklopedija, sv. 1, Beograd 1970., 333-338.
- Diana Barillari: *Vicende dell'architettura liberty a Trieste (1900-1906)*. Archeografo Triestino, serie IV, volume LXXI (CXIX della raccolta), 2011., 105-152.
- Diana Barillari: *Il contributo degli allievi di Otto Wagner tra Trieste e Lubiana dialoghi tra architettura e tecnica, Il contributo degli allievi di Otto Wagner*, Umanità mitteleuropea Letteratura – Arti – Musica – Cinema, atti dei convegni di studio ICM, a cura di Renate Lunzer e Sergio Tavano, Istituto per gli Incontri Culturali Mitteleuropei, Gorizia, 2012., 445-457.
- Nicoletta Carboni Tonini: *L'attività triestina dell'architetto Giorgio Zaninovich*. Quaderni giuliani di storia, Anno V, n. 2, dicembre 1984., 239-276.
- Krešimir Galović: *Viktor Kovačić, otac hrvatske moderne*. Zagreb 2015.
- Daina Glavočić, Julija Lozzi Barković, Jasna Rotim Malvić: *Secesijska arhitektura – vodič kroz Rijeku*. Rijeka 2011.
- Zlatko Jurić, Franko Ćorić: *Kulturno promicanje Dalmacije, Prijedlozi konzervatora Maxa Dvořaka i Josepha W. Kubitscheka 1909. godine*. Prostor, Zagreb 2009., Vol 17, br. 38, 226-243.

- Mario Kezić: *Arhitektura secesije u Splitu*. Split 1991.
- Petar Kuničić: *Hrvati na Ledenom moru, putovanje po sjeveru s hrvatskim mornarima, po izvužiću Julija Payera*. Zagreb 1994.
- Jasenka Kranjčević, Mirjana Kos: *Češki arhitekti i počeci turizma na hrvatskom Jadranu*. Zagreb – Rijeka 2015.
- Eva Monai: *Giorgio Zaninovich: un allievo della Wagnerschule a Trieste (1899-1914), tesi di laurea*. IUAV, 1990.
- Tomislav Odak: *Hrvatska arhitektura dvadesetog stoljeća: neostvareni projekti*. Zagreb 2006.
- Stanko Piplović: *Rad na gospodarskom unaprjeđenju Dalmacije na prijelazu 19. u 20. stoljeće*. Godišnjak njemačke narodnosne zajednice, Osijek 2011., br. 18, 199-228.
- Robert Plejić: *Arhitektonski i konstruktorski doprinosi Lovre Perkovića*. Građevinar, Zagreb 2005., Vol 57, br. 12, 957-966.
- Milan Pojić: *Ustroj austrougarske vojske na ozemlju Hrvatske 1868.-1914*. Arh. vjesnik 2000., Vol. 43, 147-169.
- Marco Pozzetto: *Wagnerova škola: 1894-1912.: ideje, projekti, natječaji, nagrade*. Zagreb 1981. 7. 5-27. 5.
- Marco Pozzetto: *La scuola di Wagner 1894-1912. Idee – premi – concorsi, catalogo della mostra*. Trieste 1979., 266-267.
- Damjan Prelovšek: *Ljubljanski mostovi v drugi polovici 19. in v začetku 20. stoletja*. Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino, 1975., Vol 23, br. 1, 29-37.
- Jak Prestel: *Architektur und ihre Lehre*, Der Architekt, Vol VIII, 1902., 9-11.
- Marija Stagličić: *Osvrt na graditeljstvo u Zadru od pada Mletačke Republike do talijanske kapitulacije*. Radovi Instuta za povijest umjetnosti, Zagreb 2000., br. 24, 73-78.
- Marija Stagličić: *Graditeljstvo Zadra od klasicizma do secesije*. Zagreb 2013.
- Il Dalmata*, Zadar, br. 82., 14. X. 1874. 5. Quel marinaio Zaninovich da Rudine di Lesina che faceva parte della spedizione polare, fu dal Governo Centrale marittimo per incarico del ministero di commercio nominato guardiano di porto di Spalato.
- Smotra Dalmatinska*, Zadar, br. 34., 27. IV. 1892. 4. Darovi za polarne putnike – Barunica Sofia Todosco darovala Antunu Zaninoviću iz Hvara 500 forinti, a Jela, barunica Oppenheimer, Antunu Lukinoviću s Brača isto 500. Lukinović

bio na saonama, onaj kojeg je Payer na slici „Nikad Natrag“ prikazao zavezanih očiju i danas slabo vidi.

ARHIVSKI IZVORI

HR DAST – 179 Zbirka Matičnih knjiga, sig. MKR 179/625, upis 75, str. 41.

HR DAST – 179 Zbirka matičnih knjiga, sig. MKR sv. Duje Sig.179/ 580, upis 2, str. 76.

INTERNETSKI IZVORI

<http://augusto.agid.gov.it/>

BILJEŠKE

- ¹ Za pomoć prilikom pisanja ovog rada zahvaljujem dr. sc. Stanku Piploviću; mr. sc. Gordani Tudor, Hrvatski pomorski muzej Split; Hani Mladineo, Državni arhiv Split; Branki Bezić Filipović, Matica iseljenika, Split; Joži Vrljičku iz Buenos Airesa; Diani Barillari iz Trsta koji su se nesebično trudili u davanju različitih informacija i pomoći pri prikupljanju podataka.
Ovaj je rad izrađen u sklopu Znanstvenoistraživačkog projekta 2032-HERU / 2014. – 2018. / Hrvatske zaklade za znanost Urbanizam naslijeđa – Urbanistički i prostorni modeli za oživljavanje i unaprjeđenje kulturnoga naslijeđa, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- ² Stanko Piplović: *Rad na gospodarskom unaprjeđenju Dalmacije na prijelazu 19. u 20. stoljeće*. Godišnjak njemačke narodnosne zajednice, Osijek 2011., br. 18, 199-228.
- ³ Zlatko Jurić, Franko Ćorić: *Kulturno promicanje Dalmacije, Prijedlozi konzervatora Maxa Dvořaka i Josepha W. Kubitscheka 1909. godine*. Prostor XXXVIII/2009., 17, 226-243.
- ⁴ Daina Glavočić, Julija Lozzi Barković, Jasna Rotim Malvić: *Secesijska arhitektura – vodič kroz Rijeku*. Rijeka 2011.
- ⁵ Mario Kezić: *Arhitektura secesije u Splitu*. Split 1991.
- ⁶ Marija Stagličić: *Osvrt na graditeljstvo u Zadru od pada Mletačke Republike do talijanske kapitulacije*. Radovi Instituta za povijest umjetnosti, Zagreb 2000., br. 24, 75.
- ⁷ Robert Plejić: *Arhitektonski i konstruktorski doprinosi Lovre Perkovića*. Građevinar, Zagreb 2005., Vol 57, br. 12, 957-966.; Jasenka Kranjčević, Mirjana Kos: *Češki arhitekti i počeci turizma na hrvatskom Jadranu*. Zagreb – Rijeka 2015.
- ⁸ Petar Kuničić: *Hrvati na Ledenom moru, putovanje po sjeveru s hrvatskim mornarima, po izvješću Julija Payera*. Zagreb (pretisak iz 1893. g.) reprint 1994.
- ⁹ Il Dalmata, Zadar, IX. godište, br. 82., 14. 10. 1874., 5. Quel marinaio Zaninovich da Rudine di Lesina che faceva parte della spedizione polare, fu dal Governo Centrale marittimo per incarico del ministero di commercio nominato guardiano di porto di Spalato.
- ¹⁰ Smotra Dalmatinska, Zadar, br. 34., 27. 4. 1892., 4. Darovi za polarne putnike – Barunica Sofia Todosco darovala Antunu Zaninoviću iz Hvara 500 forinti, a Jela, barunica

- Oppenheimer Antunu Lukinoviću s Brača isto 500. Lukinović bio na saonama, onaj kojeg je Payer na slici „Nikad Natrag“ prikazao zavezanih očiju i danas slabo vidi.
- ¹¹ Diana Barillari: *Vicende dell'architettura liberty a Trieste (1900-1906)*. Archeografo Triestino, serie IV, volume LXXI (CXIX della raccolta), 2011., 105-152. – Nicoletta Carboni Tonini: *L'attività triestina dell'architetto Giorgio Zaninovich*. Quaderni giuliani di storia, Anno V, n. 2, dicembre 1984., 239-276. – Eva Monai: *Giorgio Zaninovich: un allievo della Wagnerschule a Trieste (1899-1914), tesi di laurea*, IUAV, 1990. – Marco Pozzetto: *La scuola di Wagner 1894-1912. Idee – premi – concorsi, catalogo della mostra*. Trieste 1979., 266-67. i dr.
- ¹² Damjan Prelovšek: *Ljubljanski mostovi v drugi polovici 19. in v začetku 20. stoletja*. Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino, 1975., Vol 23, br. 1, 29-37.
- ¹³ Nicoletta Carboni Tonini: *L'attività triestina dell'architetto Giorgio Zaninovich*. Quaderni giuliani di storia, Anno V, n. 2, dicembre 1984., 239-276. – Marco Pozzetto: *Wagnerova škola: 1894-1912.: ideje, projekti, natječaji, nagrade*. Zagreb 1981. 7. 5-27. 5.
- ¹⁴ Diana Barillari: *Vicende dell'architettura liberty a Trieste (1900-1906)*. Archeografo Triestino, serie IV, volume LXXI (CXIX della raccolta), 2011., 105-152. – Nicoletta Carboni Tonini: *L'attività triestina dell'architetto Giorgio Zaninovich*. Quaderni giuliani di storia, Anno V, n. 2, dicembre 1984., 239-276. – Prestel, J. (1902.), „Architektur und ihre Lehre“, *Der Architekt*, Vol VIII, str. 9-11.
- ¹⁵ Diana Barillari: *Vicende dell'architettura liberty a Trieste (1900-1906)*. Archeografo Triestino, serie IV, volume LXXI (CXIX della raccolta), 2011., 24.
- ¹⁶ Diana Barillari: *Vicende dell'architettura liberty a Trieste (1900-1906)*. Archeografo Triestino, serie IV, volume LXXI (CXIX della raccolta), 2011., 105-152. – Nicoletta Carboni Tonini: *L'attività triestina dell'architetto Giorgio Zaninovich*. Quaderni giuliani di storia, Anno V, n. 2, dicembre 1984., 239-276.
- ¹⁷ Damjan Prelovšek: *Ljubljanski mostovi v drugi polovici 19. in v začetku 20. stoletja*. Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino, 1975., Vol 23, br. 1, 29-37.
- ¹⁸ Nicoletta Carboni Tonini: *L'attività triestina dell'architetto Giorgio Zaninovich*. Quaderni giuliani di storia, Anno V, n. 2, dicembre 1984., 239-276.
- ¹⁹ Tomislav Odak: *Hrvatska arhitektura dvadesetog stoljeća: neostvoreni projekti*. Zagreb 2006., 251.
- ²⁰ Prva nagrada iznosila je 1000 K, druga nagrada 600 K a treća 400 K. (***) 1900).
- ²¹ (1900a), „Preisauschreiben“, *Zeitschrift des Oesterr. Ingenieur und Architekten-Vereines*, Vol LII, nr. 34. str. 534.
- ²² Nicoletta Carboni Tonini: *L'attività triestina dell'architetto Giorgio Zaninovich*. Quaderni giuliani di storia, Anno V, n. 2, dicembre 1984., 239-276.
- ²³ Marija Stagličić: *Graditeljstvo Zadra od klasicizma do secesije*. Zagreb 2013.
- ²⁴ Nicoletta Carboni Tonini: *L'attività triestina dell'architetto Giorgio Zaninovich*. Quaderni giuliani di storia, Anno V, n. 2, dicembre 1984., 239-276.
- ²⁵ Krešimir Galović: *Viktor Kovačić, otac hrvatske moderne*. Zagreb 2015.
- ²⁶ Prvi dio hotela svečano otvoren 1. travnja 1899., a drugi dio tek 1903.
- ²⁷ Diana Barillari: *Vicende dell'architettura liberty a Trieste (1900-1906)*. Archeografo Triestino, serie IV, volume LXXI (CXIX della raccolta), 2011., 105-152. – Nicoletta

Carboni Tonini: *L'attività triestina dell'architetto Giorgio Zaninovich*. Quaderni giuliani di storia, Anno V, n. 2, dicembre 1984., 239-276.

²⁸ HR DAST – 179 Zbirka matičnih knjiga, MKR sv. Duje Sig.179/ 580, upis 2, str. 76.

²⁹ <http://augusto.agid.gov.it/>

³⁰ Der Architekt, Vol XII, 1906. taf. 97., taf. 108.

³¹ Der Architekt, Vol XIII, 1907., 64, taf. 107.

³² Der Architekt, Vol XIV, 1908., 17.

³³ U Splitu je rođen arhitekt Gustav Flesch-Brunningen (Split, 17. XII. 1877. – Beč, 22. IV. 1939.) čije arhitektonsko stvaralaštvo treba istražiti. Arhitekt Flesch-Brunningen pohađao je osnovnu školu. On je godinu dana mlađi od arhitekta Jurja Zaninovića.

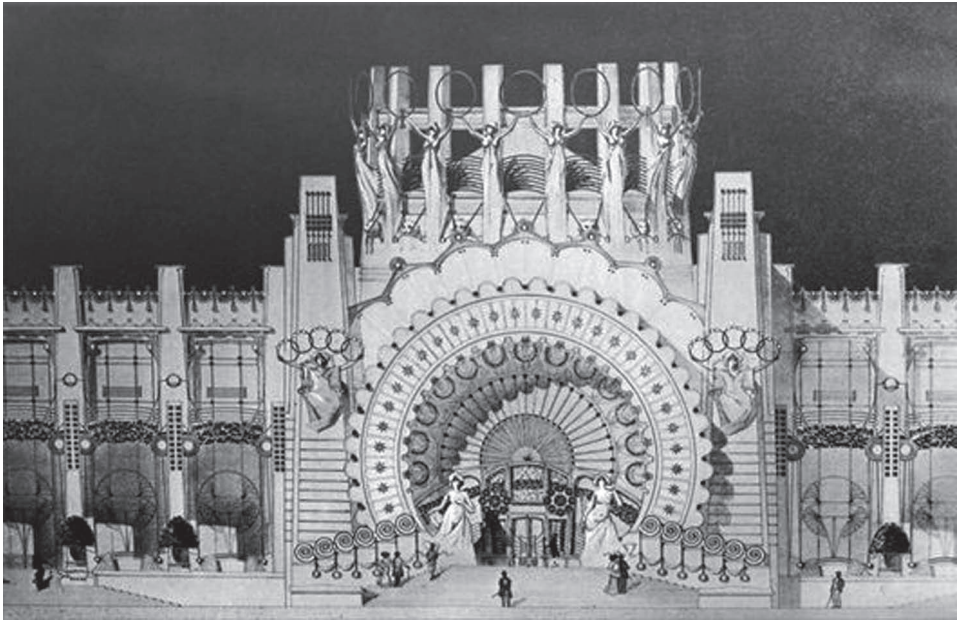
ARCHITECTS JURAJ AND IVAN ZANINOVIĆ

Summary

This paper illustrates the work of two Split-born architects, the Zaninović brothers, Juraj / Giorgio Zaninović (Split, 27 April 1876 – Buenos Aires, 4 November 1946) and Ivan Zaninović (Split, 2 December 1882 – Trieste, 1969).

In the introduction, the paper provides both a brief overview of socio-economic conditions in Dalmatia at the time and a short biography of their father, Antonio Zaninović, who was a member of the scientific expedition to the North Pole.

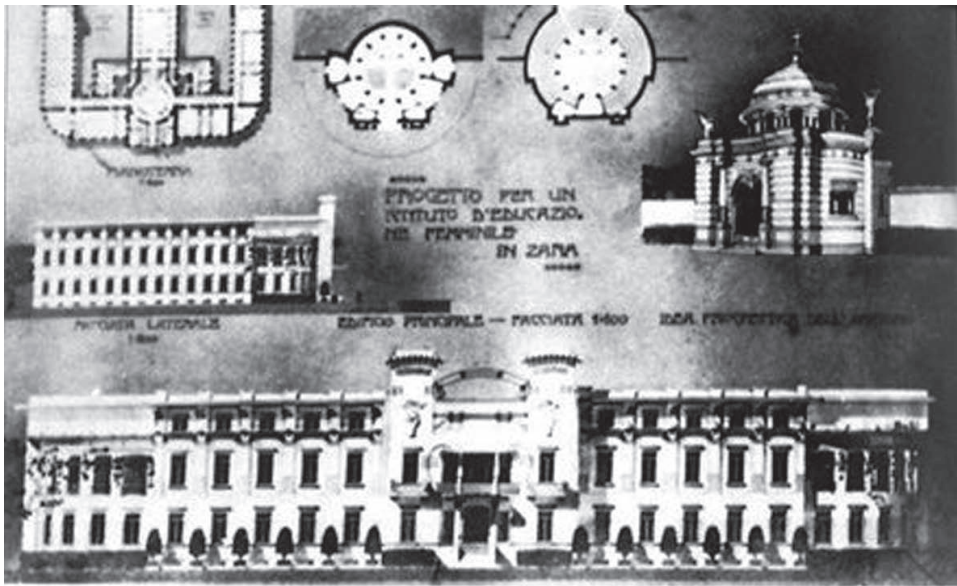
Only three design studies by Juraj Zaninović have been found. The related building projects, that were expected to be conducted on the Croatian territory, were never realized. His other design studies from the period in which he worked in Dubrovnik, Pula, Mostar and Sarajevo have never been found either. As for his younger sibling, Ivan / Giovanni Zaninović, only a watercolour painting of the Poreč Cathedral has been discovered.

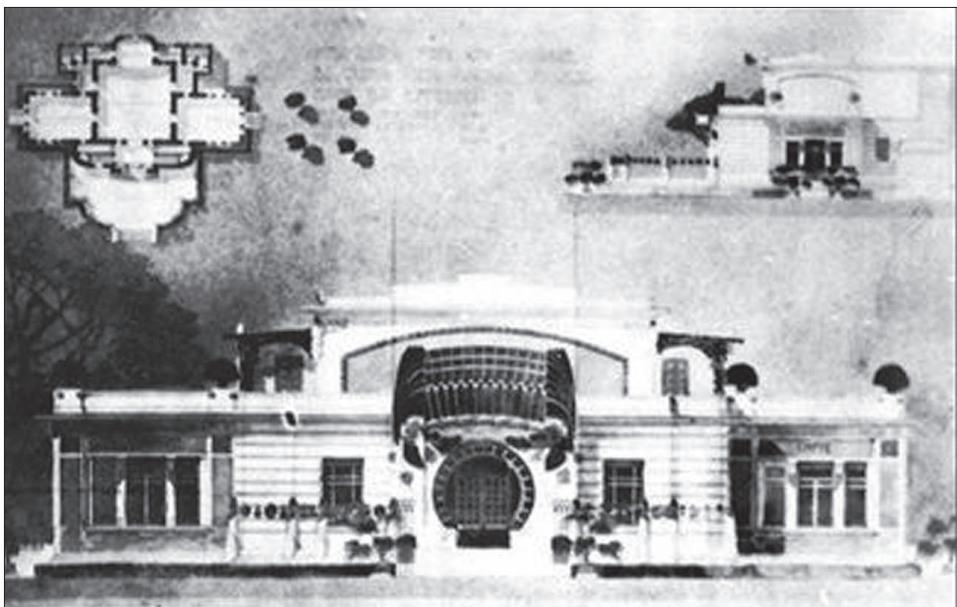
Slika 1. Casino, Hvar, 1902. – detalj pročelja, Juraj Zaninović (Carboni Tonini, 1984.)

Slika 2. Casino, Hvar, 1902. – cijelo pročelje, Juraj Zaninović (Carboni Tonini, 1984.)

Slika 3. Projekt djevojačke škole, Zadar 1900./1901., Juraj Zaninović (Carboni Tonini, 1984.)

Slika 4. Projekt izložbenog salona, Zadar, 1901., Juraj Zaninović (Carboni Tonini, 1984.)

*Slika 5. Fotografija, Juraj Zaninović
(Barillari, 2012.)*

*Slika 6. Akvarel, katedrala u Poreču,
Ivan Zaninović (Der Architekt,
1907., Vol. XIII, str. 64, taf. 107)*